

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

Dok. nr. 13

SAK NR 10965704 471/16-123

VEST POLITIDISTRIKT - BRUK AV SKYTEVÅPEN MOT X 18. JULI 2016

Anmeldelsen

Vest politidistrikt varslet mandag 18. juli 2016 kl.14:45 Spesialenheten for politisaker om at skudd var avfyrt under en politiaksjon i [REDACTED] i Bergen, og at X var truffet i armen og hånden. X ble kort tid etter at han var blitt truffet, transportert til Haukeland sykehus for behandling av skaden.

Spesialenheten iverksatte etterforskning i medhold av påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd. Dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets tjenesteutøvelse, skal Spesialenheten iverksette etterforskning selv om det ikke er grunn til mistanke om en straffbar handling.

Spesialenhetens etterforskning

Spesialenhetens etterforskere besiktiget åstedet samme dag som hendelsen fant sted. Kriminalteknisk seksjon ved Vest politidistrikt har bistått med kriminaltekniske undersøkelser, utarbeiding av åstedrapport med illustrasjonsmappe, rapport om håndtering av skytevåpen og rapport vedrørende undersøkelser av sikret tjenestevåpen. Kripos har utført analyser, gransket våpen og utarbeidet rapport om funnene.

X er avhørt som fornærmet. X har samtykket i at legeuttalelse om skader han ble påført ved hendelsen innhentes fra Haukeland sykehus.

Politiførstebetjent A, som avfyrte skuddene som traff X, er avhørt som mistenkt. Politioverbetjent B, politibetjent C og innsatsleder er også avhørt med status som mistenkt.

Spesialenheten har innhentet oversikt over politibetjent As IP-godkjenninger og utrykningsrapport skrevet av innsatsleder.

Forhandler, operasjonsleder og et sivilt vitne er avhørt som vitner.

Lydlogg inneholdende sambandstrafikken i Vest politidistrikt i tidsrommet aksjonen pågikk er innhentet. Det er skrevet rapport etter gjennomgang av lydloggen.

Spesialenheten for politisaker

Besøk: Grønneggt. 82

Post: Postboks 93, 2301 HAMAR

Tel: 62556100 Faks: 62556102

E-post: post@spesialenheten.no

MWI004

Spesialenheten har innhentet politiets dokumenter i sak xxxxxx.

Advokat Kjell Baustad Egeli har i brev av 20. desember 2016 til Spesialenheten for politisaker bedt om at politiets personell ikke navngis i Spesialenhetens påtalevedtak. Anmodningen er begrunnet i at personellet frykter represalier fra X mot seg selv eller nærstående. Det opplyses i brevet at man ikke vil ha innvendinger til at Xs forsvarer mot taushetsplikt gis opplysninger om navn.

Spesialenheten har ved utarbeidelsen av påtalevedtaket funnet å kunne etterkomme anmodningen om anonymitet for politiets personell. Som hjemmel for anonymiseringen vises til straffeprosessloven § 242 første ledd, første setning. Dersom det fremmes en begrunnet anmodning om at det opplyses om navn på politiets personell vil spørsmålet kunne bli tatt opp til nærmere vurdering.

Nærmere om saken

Kort om hendelsesforløpet

Politiet mottok kl. 12:06 melding fra en ansatt ved hospits i [REDACTED] om at X holdt en pistol mot hodet. X oppholdt seg på [REDACTED].

Det ble besluttet utrykning og gitt ordre om bevæpning. På adressen opprettet politiet ca. kl. 12.20 kontakt med X som oppholdt seg inne på et rom med lukket dør. Politiet oppfattet at X ville skyte seg dersom politiet tok seg inn på rommet.

Det ble etablert vegsperring. Området ble sikret. Brannvesen og ambulanse ble varslet. Beboerne i [REDACTED] ble evakuert. Operasjonsleder i politiet tilkalte forhandler.

Forhandler fra politiet overtok dialogen med X fra ca. kl. 12:50.

Kl. 13:49 hørtes et skarpt smell fra rommet, og forhandleren mistet kontakten med X på telefonen. Det var frykt for at X hadde skutt seg selv og at han lå alvorlig skadet.

Politiet iverksatte aksjon kl. 13:57. X ble skutt i hånden. Han ble lagt på bære ca. kl. 14:06 og transportert til sykehus.

Meldingen

Politiet fikk kl. 12:06 melding fra en ansatt ved hospits i [REDACTED] om at X, som oppholdt seg på [REDACTED] i andre etasje, var hysterisk og holdt en pistol mot hodet sitt. I følge melder laget X "et helvete". X hadde vært ruset på speed i flere dager og skulle påbegynne soning i X-fengsel fra onsdag samme uke. Melder uttalte:

"Jeg låste opp for han sto og skrek og hylte og smelte ting rundt inne på rommet. Jeg prøvde å låse opp døren, men han prøvde å stenge den innenfra. Så lukket jeg opp døren, så holdt han pistolen mot hodet og sa: Eg skal skyte meg sjøl – eller skal eg skyte dokker?"

Melder oppga at en person som sto ved hans side mente det var en kopi-revolver.

Vedkommende var sikker på at våpenet ikke var ekte og at det var løspatroner.

Operatøren spurte om det kunne være en startpistol. Melder svarte:

"Noe sånt ja – det ser ut som en 38".

Melder har til politiet forklart (sak xxxxxx) at X plutselig rettet en pistol mot hodet sitt. Melder så baksiden av tønne og så at det var patroner i den. Melder har sett våpen før.

Pistolen var blå-svart med tønne. Han trodde den var ekte, og opplevde det som ekkelt å bli pekt på. X sa: "Skal jeg skyte meg, eller skal jeg skyte dere", hvorpå han rettet pistolen mot dem i døråpningen. Melder lukket igjen døren og ringte politiet.

Utrykning

I følge utrykningsrapport, skrevet av innsatsleder, deltok følgende patruljer i oppdraget:

Patrulje S20 bestående av politibetjent D og makker.

Patrulje S04 bestående av politioverbetjent B og makker.

Patrulje S40 bestående av politibetjent C og makker.

Patrulje V30 bestående av politiførstebetjent A og politibetjent E.

Patrulje A30 bestående av to tjenestepersoner

Innsatsleder har til Spesialenheten forklart at det kom melding om at en person i [REDACTED] holdt en pistol mot hodet og ville skyte seg. Innsatsleder kontaktet operasjonsleder og ba om bevæpning for mannskapene som skulle delta i oppdraget. Det ble gitt ordre om bevæpning. Innsatsleder og makkeren reiste til adressen. Patrulje S-20 hadde ankommet like før innsatsleder og patrulje S-04 ankom kort tid etter. Mannskapene i patrulje S-20 fikk i oppdrag å ta seg til Xs rom. De fikk nøkkel av melder. Det kunne høres hyling og skriking fra rommet der X oppholdt seg. Patruljen hadde med skjold og fungerte som sikring på døren inntil aksjonsgruppen bestående av tjenestepersonene A, B og C var etablert. Tjenesteperson D er utdannet til å bruke gassvåpen, og ble sendt til stasjonen for å hente dette i tilfelle behov. Tjenesteperson E fikk i oppdrag å sikre mot Xs rom fra motsatt side av gaten, med tanke på om X eventuelt skulle komme ut vinduet med skytevåpen. Innsatsleders makker fikk sammen med øvrige mannskap i oppdrag å stenge [REDACTED] og tilstøtende gater. Det ankom flere ambulanser. Innsatsleder orienterte Operativ helse og leder for psykiatrisk ambulanse om situasjonen. Innsatsleder ba også brannvesenet om å gjøre seg klar i tilfelle det skulle oppstå brann. Bygget ble etter hvert evakuert.

Innsatsleder har forklart at tjenesteperson B meldte over sambandet at X hadde ropt at han kom til å skyte politiet dersom de kom inn til ham. Han opplyste også å ha 70 gram sprengstopp på rommet. Innsatsleder videreformidlet dette til helsepersonell og brannmannskaper. Operasjonsleder hadde varslet en utdannet forhandler, som kontaktet X på mobiltelefon. Innsatsleder fikk løpende meldinger fra forhandleren om hvordan samtalen med X forløp, og viderebragte dette til de øvrige mannskapene via sambandet. Innsatsleder har forklart at forhandleren tidvis holdt sendeknappen på politisambandet inne mens han snakket med X. For eksempel kunne han høre forhandleren si: "Er det faktisk sånn nå X at du sitter med en pistol i munnen og vil skyte mot politiet dersom de tar seg inn? Innsatsleder kunne høre Xs stemme, og hva han svarte. Dette ga ham et klart bilde av situasjonen. Forhandler formidlet at X gikk opp og ned i stemning. På et tidspunkt virket det som at X ville legge fra seg våpenet og komme ut. Like etter hørtes et smell/drønn fra rommet. Det var så kraftig at de tenkte at X hadde skutt seg. Brannalarmen gikk, og det gikk også flere andre alarmer som ut fra lyden kunne tenkes å være bilalarmer. Innsatsleder har forklart at han hadde bedt operasjonsleder om å ha gass tilgjengelig ved en eventuell aksjon dersom de måtte gå inn i leiligheten for å redde X. Operasjonsleder sa det var opp til innsatsleder å vurdere bruken dersom han mente gass var mest hensiktsmessig.

Innsatsleder ga beskjed til tjenesteperson B om at aksjonsgruppen måtte forberede seg på å ta seg inn i leiligheten og at de kom til å skyte inn gass. B ga beskjed om at de var iført gassmasker og klare, og innsatsleder ga beskjed til D over sambandet at han skulle skyte inn gass. Innsatsleder har forklart at gassen er ufarlig, men at den gjør det vanskelig å se

og ubehagelig å puste. Gassen ble brukt av taktiske grunner slik at X ikke skulle se dem klart, og på den måten settes noe ut av spill. Forhandleren holdt fortsatt forbindelsen ved å holde inne sendeknappen på sambandet, og innsatsleder kunne høre på Xs telefon at politiet anropte. Etter dette hørte han flere smell, og fikk med en gang beskjed fra B om at det var skutt mot politiet og at politiet hadde skutt mot X. Det var tjenesteperson A som avfyrte skudd mot X. X var skadet, men ikke alvorlig. Ingen tjenestepersoner var skadet. X ble båret ut og lagt på bære. En patrulje fulgte ambulansen til AMK.

Innsatsleder erkjenner ikke straffeskyld.

Tjenesteperson A har forklart til Spesialenheten at det ble gitt bevæpningsordre og at de iførte seg tungt verneutstyr, inklusiv hjelm. I starten var de fire tjenestepersoner med fullt verneutstyr og skjold som sto ved Xs dør. Tjenesteperson B hadde dialogen med X. De fikk etter hvert også levert vernemasker og en tyngre rambukk til å åpne døren med dersom behov. Siden det er krevende, både fysisk og psykisk, å stå slik utenfor en dør der det befinner seg en ustabil person med våpen, byttet de på å stå foran med skjoldet. Det ble forholdsvis raskt tatt initiativ til å engasjere en profesjonell forhandler. Forhandleren tok over dialogen med X. X ropte likevel fra tid til annen til A og kollegaene utenfor døren at de ikke måtte prøve å ta seg inn til ham. Han ville i så fall skyte. A har forklart at han oppfattet det slik at X truet både med å skyte seg selv og/eller politiet dersom noen forsøkte å ta seg inn til ham. X ropte også at han hadde sprengstoff som kunne sende en vannsøyle 60 meter opp i været. Tjenestepersonene A, B og C sto i beredskap uten for døren i hele perioden mens forhandleren forsøkte å få X til å komme ut uten våpen. D gikk på et tidspunkt ned på gateplan.

A har forklart at det etter lang tid kom et smell fra rommet. Det var ikke mulig å bedømme hva som forårsaket smellet, men de oppfattet det ikke som skudd. Etter ca. 5 minutter kom et nytt og atskillelig kraftigere smell. A tenkte at det enten var et grovkalibret våpen eller en form for sprengladning. Det runget i bygningen og brannalarm/røykvarsler ble utløst. Etter det siste smellet ble det helt stille inne på rommet. X ga ingen tilbakemelding på tilrop. Innsatsleder ga beskjed om at de skulle gjøre seg klare til å gå inn. De skulle avvente til det var blitt avfyrt gasspatron inn på rommet. Dette ble gjort fra utsiden. De hørte at gass ble avfyrt og at gassgranaten slo inn i rommet. A og kollegaene hadde iført seg gassmasker. De ropte nærmest kontinuerlig til X. B, som var del-leder, sa at de om nødvendig måtte være klare for å avfyre skudd.

A har forklart at de hadde fått nøkkel til døren, og at de 1-2 minutter etter at gasspatronen var skutt inn i rommet, forsøkt å åpne den. De ropte til X at de var bevæpnet og at han skulle forholde seg rolig og holde hendene synlig. X ga ingen tilbakemelding. A har forklart at han stod med skjold og sikret da de gikk i gang med å åpne døren. Skjoldet er tungt. For å ha begge hender om pistolen, hengte han skjoldet rundt halsen i en hempe beregnet for dette. Åpning av døren var en kritisk situasjon, og han måtte være sikker på at våpenet var rettet innover i rommet klart til å avfyre skudd. Det viste seg at døren var barrikadert fra innsiden. Døren gikk innover i rommet, og B og C måtte bruke rambukk for å slå opp døren. De fikk til slutt en åpning på ca. 40 cm. A beveget seg inn mot åpningen og kunne se inn i rommet. A har forklart at rommet var lite, ca. 8-10 kvadratmeter. Det var rotet og uoversiktlig, og han så ikke X med en gang. Selv om vinduet var dekket til med gardin, kom en del lys inn gjennom vinduet. A har forklart at han hele tiden ropte at X skulle forholde seg rolig og vise hendene. Det ble også ropt til X at han kunne bli skutt dersom han rettet skytevåpen mot politiet. A har opplyst at han hadde på seg vernemaske og at masken demper lyden. Han var oppmerksom på dette, og brukte derfor ekstra kraftig røst da han ropte inn i rommet.

I følge A verken svarte eller beveget X seg på en måte som kunne tilsi at han etterkom ordren. Tjenesteperson B ga beskjed til A om at de skulle ta seg inn i rommet. Da A sto i døråpningen hørte han to smell i rask rekkefølge. Først etter disse to smellene så han Xs arm stakk frem bak pappemballasje. X holdt en pistol eller en revolver i hånden og pekte mot A. A oppfattet våpenet som ekte.

A har forklart at han avfyrte to skudd mot Xs hånd. Det første skuddet hadde ingen umiddelbar effekt. X holdt fortsatt våpenet i hånden og siktet mot A. Etter skudd nr. 2 senket X armen, og A tror våpenet falt ut av Xs hånd. A har anslått at avstanden mellom ham og Xs hånd da skudd ble avfyrte var ca. 3, maksimum 4 meter.

A har forklart at X ropte at han var blitt skutt. Situasjonen ble fortsatt vurdert som uavklart, og X ble bedt om å vise hendene. X lå på dette tidspunktet på ryggen, fremdeles delvis skjult. Etter flere tilrop, la X armene på brystet slik at politiet kunne se dem. Tjenestepersonene B og C gikk bort til X mens A sikret. B og C påførte X håndjern og A hylstret sitt våpen.

Tjenesteperson A har forklart at han skjøt for å hindre X i å skyte flere skudd mot A og/eller de andre tjenestepersonene, og at han handlet i nødverge. A erkjenner ikke straffeskyld.

Tjenesteperson C har i hovedsak forklart det samme som tjenesteperson A om oppdraget. Om politiets inngang på rommet der X oppholdt seg og det videre hendelsesforløpet har C forklart at han låste opp døren med nøkkelen og forsøkte å skyve opp døren. Han møtte motstand. Døren hadde hoppet ut av selve låsen og var åpen, men sto i fastklemt posisjon uten innsyn eller lysåpning. C fortsatte å skyve, og fikk først til en lysåpning på ca. 5 cm. C har forklart at han da hørte et skudd som han oppfattet kom i hans retning, og som traff veggen eller døren. A sto på Cs høyre side med skjold. A forsøkte å lene seg inn i døren, men åpningen var for liten. Da C forsøkte å skyve mer på døren, kom det to nye smell fra rommet. Også disse traff i området rundt døren. De klarte så å få døren opp ca. 30 cm slik at A kunne se inn i rommet. A hadde skjoldet hengende i en reim slik at han hadde begge hendene på pistolen. Idet A fikk innsyn i rommet sa han noe i retning av "han sikter, han peker". Deretter "bevæpnet politi, slipp våpen". A skjøt deretter ett skudd og så ett skudd til. Cs oppfatning ut fra As rop var at X pekte mot dem med pistol. Alt skjedde veldig fort. De hadde problemer med å komme seg inn på rommet fordi det var trangt og rotete. A ba X vise hendene og holdt dialogen med ham mens C og B arbeidet med å få døren opp. Til slutt fikk de løftet døren av hengslene med brekkjern slik at hele døren lot seg skubbe inn i rommet. X lå på ryggen med finlandshette trukket halvveis over hodet. Ved siden av ham lå to pistoler. X uttrykte at han var skutt i høyre biceps.

X har til Spesialenheten forklart at han bodde på hospisset i [REDACTED], men skulle flytte. Han skulle inn til soning ved X-fengsel 2 dager senere. Han holdt på å pakke tingene sine og hadde satt noe i gangen. Husverten maste gjentatte ganger på at han måtte flytte tingene. X ble irritert, og ba om å få være i fred. Han viftet med en softgun. Husverten ringte til politiet. X har forklart at han hørte politiet komme stormende opp trappen. Han låste døren og stablet to høytalere foran. Han ble redd, og følte seg "som et dyr trent opp i et hjørne". Han hadde ingenting å forsvare seg med og ble psykotisk. Han sa at han hadde ting han ikke hadde, i håp om at politiet skulle trekke seg unna. X husker at han snakket med en politimann på telefon. Han husker ikke noe særlig av dialogen, men vet at han sa at politiet ikke skulle komme inn til ham. Politimannen forsøkte å holde ham rolig, men det hjalp ikke så lenge X kunne høre

politiet utenfor døren. Han trodde politiet ville ha ham til å ligge i ro på gulvet slik at de kunne komme inn og "kjøre" knær i ryggen hans, sette på stramme håndjern, løfte ham etter håndjernene og hive ham inn på en celle. X har forklart at han ikke tenkte, men handlet på instinkt. Han hadde noen dager tidligere mottatt noen tabletter som forsterker rusen, slik at vanlige rusmidler, som han ikke reagerer særlig på, får nærmest trippel virkning.

X har forklart at han en tid forut for hendelsen hadde laget en "happy spring" av deler fra nyttårsfyrverkeri. Han hadde lagt fyrverkerideler inn i en dorullhylse og tapet. Det var ikke en ordentlig "bombe", den kunne bare lage smell. Han tror han tente på sprengladningen med en lighter. Han mistet følelsen i hendene da det smalt. Han klarte ikke å bevege seg, kunne ikke høre og det var som om han hadde fått et støt.

X husker at det ble mye røyk og at døren gikk opp. Deretter ble han skutt. Han tror politiet skjøt inn en gassgranat samtidig som "bomben" hans gikk av. X tror årsaken til at politiet ikke fikk kontakt med ham etter at "bomben" var gått av var fordi han var "døv". Han hørte ingen ting, og ble deretter skutt. Han kan ikke ha stått der med "lekepistolene" og siktet på politiet. Han hadde ingen oversikt over noe. X tror han hadde 10 lekepistoler på rommet fordi han hadde tingene fra barndommen stående i esker der.

X ble foreholdt at politiet avfyrte gass fordi de ikke fikk kontakt med ham etter smellet, og at de ønsket å undersøke om han var i live. X har svart at han ikke kan huske om han "spilte død" og var stille med vilje.

X er ikke sikker på hva han skal svare på spørsmål om han holdt et våpen i hånden. Han siktet ikke på politiet. Han hadde ingen retningssans på grunn av dårlig sikt og så ikke politiet. Han er usikker på om han holdt på en av sine "lekepistoler" da politiet slo seg inn gjennom døren. Han mener politimannen kan ha løyet om at han så X holde en våpenlignende gjenstand i hånden. Dette for å beskytte jobben sin og ryktet sitt.

X har forklart at han truet med å ta livet av seg selv hvis politiet kom inn, men at han ikke hadde klart å gjøre det. Han hadde ingenting å skyte med.

X mener politiet kunne ha latt forhandleren få gjøre jobben sin, og så gasset ham ut fra rommet. Det beste hadde vært å fortsette samtalen i stedet for "å plaffe" ham ned slik de gjorde. X har forklart at han satte fyr på "bomben" fordi han hørte at politiet ute på gangen og skulle til å knekke døren. Han ville "kjøpe seg 5 minutter til uten politiet". Han hadde ikke noe ønske om å skade politiet eller andre. Han ville bare komme unna.

X mener politiet forsøkte å drepe ham, ikke å uskadeliggjøre ham. Han mener det ikke virket som at politiet ga ham valg om å komme ut frivillig. Han tror ikke politiet ba ham komme ut i det hele tatt.

Forhandler (F) har til Spesialenheten forklart at han kontaktet X på Xs mobiltelefon. Telefonsamtalen startet kl. 12:53. De hadde sammenhengende kontakt over telefon i 1 time og 11 minutter. De siste minuttene var det bare F som snakket. Da hørte han ikke noe fra X.

F har forklart at det over telefon ikke var mulig for noen å lytte til samtalen han hadde med X. Av polititaktiske årsaker var det imidlertid viktig at operasjonsleder og de operative styrkene på stedet ble kjent med hva som kom frem. F valgte derfor

innledningsvis å holde sendeknappen på politisambandet inne da han snakket med X. Dette gjorde han også flere ganger senere under telefonsamtalen.

F har forklart at X var oppfarende og hissig da F kom i kontakt med ham. F opplevde X som ruspåvirket. Han kom med uttalelser som tydet på at han ikke hadde det bra, og F oppfattet ham som psykisk ustabil/psykisk syk. X uttalte nok så tidlig i samtalen at han ønsket å ta sitt liv. Han sa også at han ønsket å ta livet av politifolk. X ga uttrykk for at han var klar over at det sto bevæpnet politi på utsiden av rommet. Tidvis ropte han til politiet. X opplyste at han hadde pistol og sprengstoff. F har forklart at hans mål var å unngå å bruke makt og løse situasjonen ved dialog, og at X skulle komme ut til politiet uten våpen. Han opplevde at X lyttet til ham, og F hadde tro på at situasjonen ville løse seg. Så kom det et smell, og F hørte ikke mer fra X. F fryktet først at X hadde skutt seg. Selv om X ikke responderte, fortsatte F å snakke. F har forklart at han kort tid etter hørte på sambandet at politiet ville ta seg inn til X. Politiet skjøt gass inn på rommet og åpnet døren med makt. F hadde fremdeles åpen telefonlinje inn til X, og hørte at det ble ropt "vis meg hendene dine". Han hørte også smell som han i ettertid har tolket som skudd. Han hørte også at det ble uttalt "Jeg har kontroll på den ene hånden, men jeg ser ikke den andre hånden". F er usikker på rekkefølgen av hva som ble sagt og når smellene kom i forhold til det som ble ropt. F la på/brøt samtalen da politiet hadde kontroll på X. Hans jobb som forhandler var da avsluttet.

Rapport etter gjennomgang av lydlogg

Lydlogg er sikret og det er skrevet rapport/resyme av kommunikasjonen. Det fremgår av rapporten at forhandleren hadde kommunikasjon med X på mobiltelefon. X ble bedt om å komme ut slik at de kunne snakke sammen. Forhandleren presiserte at det var viktig at X ikke bar noe i hendene. X opplyste at han hadde på seg finlandshette og gassmaske. Forhandleren foreslo at han tok av seg finlandshetten.

Xs kjæreste kom til stedet og ønsket å snakke med X. Forhandleren spurte om X snakket med kjæresten på en annen telefon, og ba om at han bare snakket med forhandler. Forhandler fortsatte med å overtale X til å komme ut. Han ville ikke det. I løpet av samtalen uttalte X at han ville drepe seg selv og at han også ville drepe eller skade politifolk.

Ca. kl. 13:49 hørtes et høyt, skarpt smell fra rommet, og forhandleren mistet kontakten med X på telefonen. Tjenesteperson B spurte innsatsleder om de skulle ta seg inn. Innsatsleder ba dem avvente. Forhandleren ropte gjentatte ganger "X hører du meg? Hører du meg i det hele tatt? Kan du si et eller annet eller tappe på telefonen for å vise at du har det bra?" X svarte ikke. Forhandleren uttalte at telefonlinjen fremdeles var åpen. Han kunne høre politi som anropte X.

Tjenesteperson B informerte om at de forsøkte å anrope gjennom døren, men at de ikke fikk svar. Innsatsleder sa til operasjonssentralen at han syntes de skulle skyte inn gass dersom de skulle gå inn i rommet.

En tjenestemann opplyste at en kvinne sa hun skulle inn til X uansett. Innsatsleder uttalte at hun ikke skulle inn, og at hun i så fall måtte tas hånd om.

Innsatsleder besluttet at de skulle ta seg inn til X. Han uttalte til B: "Gi beskjed når du er klar for å ta deg inn i leiligheten. Det vil bli brukt gass."

Skytteren av gasspatronen ga beskjed om at "gass er avlevert".

Innsatsleder rapporterte: "Flere skudd hørt fra leiligheten" (det høres roping i bakgrunnen). Innsatsleder ga beskjed til kallesignal U-06B om at "aksjonsgruppen er på vei inn." U-06B opplyste at "Det jobbes fortsatt med å komme oss inn i leiligheten. Har ikke kontroll". Forhandler opplyste at han hørte gjennom mobiltelefonen at politiet ropte "slipp våpenet, legg ned våpenet", og at han hørte gurglelyder fra Skar. U-06B rapporterte at "Vi er gått i leiligheten. Aksjonsgruppen er i ferd med å ta seg inn, men døren er barrikadert slik at vi kommer oss fortsatt ikke inn til han. Det er avfyrt skudd fra politiet. Kommer tilbake."

B ropte: "skutt i hånden, siktet mot oss".

Innsatsleder ga beskjed til operasjonssentralen om at krimtekniker måtte varsles og at plassen måtte sikres. Innsatsleder opplyste til operasjonssentralen at X var alene i leiligheten og at han var skutt i hånden av politiet. Det var løsnet 2 skudd fra politiets side. X hadde et våpen, og skjøt mot politiet først.

I Kripos' åsteds- og undersøkelsesrapport er det uttalt at funnene av patronhylser er forenelig med at politiet har skutt to skudd fra området ved døråpningen, og at skuddene var rettet mot X. På gulvet inne i rommet var det plassert en mengde gjenstander, blant annet foran døren, trolig for å hindre døren i å bli åpnet. Sengen var veltet mot vindusveggen. Det var små forekomster av blod konsentrert foran og under sengen. Dette var forenelig med at X oppholdt seg i dette hjørnet av rommet da han ble skutt. Avstanden mellom døråpningen og hjørnet er ca. 3,5 meter. På gulvet foran sengen lå det to våpen (B-3 og B-4) med en finlandshette (B-5) mellom våpnene. B-4 var en knallrevolver. Den var komplett og intakt, men den manglet tannkransen på tønne. Knallrevolveren lot seg likevel avfyre, men tønne måtte roteres manuelt til ønsket kammer før avtrekk. Ut fra prøve sikret fra hanen og prøve sikret fra avtrekkeren, samt resultatet fra Kripos etter prøver sikret fra hendene til X, er det sannsynlig at X hadde avfyrt skudd med knallrevolveren. Tre av de seks skuddene i tønne var brukt. Alle tekstilbitene som var funnet i rommet, sammenholdt med undersøkelsene av prøver tatt av veggen, er forenelig med at X hadde satt av sivilt sprengstoff innpakket i tekstiler, lavt på gulvet i området ved en treereol. Skadene på Xs joggebukse tilsier at han var i samme område ved eksplosjonen.

Skadeomfanget

X har til Spesialenheten vist arr i høyre overarm og i den høyre brystmuskelen nær overarmen. X ble også truffet i hånden, og mener det må ha vært et streifskudd som traff ham i hånden. Han har amputert halve langfinger på venstre hånd.

Det fremgår av epikrise og legejournal mottatt fra Haukeland sykehus at det ved røntgen ble funnet et prosjektil i bløtvevet baktil og lateralt for høyre skulderblad. Ved den kliniske undersøkelsen ble det funnet sår, oppfattet som inngangssår på fremsiden på høyre overarm og sår, oppfattet som mulig utgangssår, i høyre armhule. Det ble også funnet sår med pågående blødning på venstre hånd og på tredje finger, samt overfladisk sår på fjerde finger. X anga smerter på høyre overarm, og her kjente man et prosjektil beliggende under huden. Skaden i tredje finger på venstre hånd var så omfattende at det ble utført amputasjon av 3. finger i PIP leddsnivå.

Spesialenhetens vurdering

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1. Selv om det ikke er grunn til mistanke om en straffbar handling, skal etterforskning settes i verk dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, eller noen dør eller blir alvorlig skadet mens de er tatt hånd om av politiet eller påtalemyndigheten, jf. påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Vurdering av straffansvar for A

Etter en samlet vurdering av bevisituasjonen, legger Spesialenheten til grunn at A avfyrte to skudd mot X, og at X ble truffet av begge skuddene. X mistet som følge av hendelsen deler av en finger. Saken er for A vurdert som grov kroppsskade med særlig farlig redskap, jf. straffeloven § 274 første ledd bokstav f.

Det må i den strafferettslige bedømmelsen av politibetjent As opptreden tas utgangspunkt i hans egen oppfatning av den faktiske situasjonen på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 25.

Spesialenheten legger følgende hendelsesforløp til grunn: Bakgrunnen for politiets tilstedeværelse/aksjon var at X hadde opplyst at han hadde våpen og ville skyte seg selv. Etter hvert uttalte han også at han ønsket å skyte politiet. Etter et høyt smell og ingen kontakt med X, ble det besluttet at politiet skulle skyte inn en gass-patron og deretter ta seg inn til X fordi det var bekymring for at han var skadet. A var den som skulle sikre, mens B og C skulle åpne døren inn til rommet der X oppholdt seg. A har forklart at han hele tiden ropte at X skulle forholde seg rolig og vise hendene. Han ropte også at X kunne bli skutt dersom han rettet skytevåpen mot politiet. Da A sto i døråpningen hørte han to smell i rask rekkefølge. Han så Xs arm som stakk frem bak pappemballasje. X holdt en pistol eller revolver i hånden og pekte mot A. A oppfattet dette som et ekte våpen. A avfyrte ett skudd mot Xs hånd for å hindre at X skulle skyte ham eller de andre tjenestepersonene. Dette skuddet hadde ingen umiddelbar effekt. X holdt fortsatt våpenet i hånden og siktet mot A. Etter skudd nr. 2 senket X armen. Avstanden mellom A og X var ca. 3,5 meter.

Lovligheten av As handling er vurdert med utgangspunkt i straffeloven § 18 om nødverge. Det er vist til at Høyesterett i Rt. 2007 s. 1172 avsnitt 32, la til grunn at spørsmål om straffrihet for polititjenestemenns handlinger i forbindelse med pågrep må vurderes ut fra straffeloven § 48 tredje ledd (nødvergebestemmelsen i straffeloven av 1902). Hensett til at straffeloven § 48 annet ledd mer spesifikt enn politiloven § 6 fjerde ledd regulerer nødvergesituasjonen, antas at spørsmålet om straffrihet for polititjenestemenns handlinger ved avverging av lovlig angrep best bedømmes etter nødvergebestemmelsen. Dette er også uttrykkelig forutsatt i forarbeidene til ny straffelov, Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 209: "Dersom en politimann foretar en lovlig pågrep og blir møtt med ulovlig maktbruk, foreligger det et rettsstridig angrep som gjør at tjenestemannen kan utøve nødverge innenfor de rammene første ledd setter".

Straffeloven (1902) § 48 er i hovedsak videreført i straffeloven (2005) § 18, men det antas at straffeloven (1902) § 48 oppstiller en noe romsligere forsvarlighetsvurdering enn det § 18 gjør.

Straffeloven § 18 første og annet ledd lyder:

"En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når den

- a) blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep
- b) ikke går lenger enn nødvendig, og
- c) ikke går åpenbart utover hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld."

Regelen i første ledd gjelder tilsvarende for den som iverksetter en lovlig pågrepelse eller søker å hindre at noen unndrar seg varetektsfengsling eller gjennomføring av frihetsstraff."

Prinsippene i politiloven, politiinstruksen og våpeninstruksen vil være sentrale ved vurderingen av hva som kan aksepteres etter straffeloven § 18, annet ledd.

Av våpeninstruks for politiet § 4-3 første ledd, vilkår for bruk av skytevåpen, følger at skytevåpen bare må brukes som siste utvei etter at lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt eller i situasjoner hvor alternative midler åpenbart ikke ville føre frem. Det følger videre av bestemmelsen annet ledd bokstav a) at skytevåpen bare må brukes når "politimannen selv eller andre trues med våpen eller annen alvorlig voldsanvendelse, og bruk av våpen fremstår som nødvendig for å hindre tap av menneskeliv eller alvorlig personskade".

Når omstendighetene tillater det skal polititjenestepersonen før det gjøres bruk av våpen vurdere hvilke farer og ulemper våpenbruken kan utsette utenforstående for, tilkjenne gi at vedkommende handler i egenskap av politi og oppfordre gjerningspersonen å etterkomme pålegg og tydelig advare om at våpen vil bli brukt for å gjennomføre pålegget, jf. våpeninstruksen § 4-2 nr. 1 bokstav a-c. Dersom det er tid og taktisk forsvarlig, skal det først skytes varselskudd, jf. våpeninstruksen § 4-2 nr. 2 bokstav a.

Det er den enkelte tjenestepersons ansvar for at våpenet behandles forsvarlig og at bruk av våpen er i samsvar med våpeninstruksen og ordre gitt av leder. Ved bruk av våpen har politiet plikt til å sørge for at skadevirkningene begrenses mest mulig, jf. våpeninstruksen § 4-1 nr. 1 og nr. 3.

Det kan ha betydning for hvor skudd rettes, og det vises her til Tor-Geir Myhrer, Som siste utvei – rettslige rammer for politiets bruk av skytevåpen (2005), side 94 flg.:

"Tilsiktet treffpunkt må tilpasses det som er nødvendig for å avverge den aktuelle fare, og vil naturlig nok påvirkes av hvorvidt formålet er å uskadeliggjøre, stanse eller skremme. I det en gjerne benevner som "nødvergesituasjoner" og hvor hjemmelen for å bruke skytevåpen er våpeninstruksen § 19 annet ledd bokstav a, vil situasjonen som regel kreve at gjerningsmannen umiddelbart settes ut av spill slik at han eller hun hindres fra å gjøre alvor av sin trussel om alvorlig voldsanvendelse. Normalt vil det kreves at skuddet rettes mot kroppen." (Våpeninstruksen (1989) § 19 er i det vesentlige videreført i våpeninstruksen (2015) § 4-3.)

Tjenestepersonene som forsøkte å komme inn til X oppfattet at de ble utsatt for et ulovlig angrep da X siktet på dem med våpen, jf. § 18, første ledd bokstav a. Tjenestemennene har forklart at de hørte skudd som var rettet i deres retning.

Forsvarshandlingen må ikke gå lenger enn nødvendig, jf. § 18, første ledd bokstav b. Det er i Magnus Matningsdal, Straffeloven, kommentarutgave s. 156 uttalt "Dette gjelder både i intensitet og i tid. Begrensningen innebærer at dersom angrepet kan avverges med mindre kraftige midler eller på annen måte, må man nøye seg med det".

I vurderingen av nødvendighetsvilkåret har Spesialenheten vektlagt at lempeligere midler i form av dialog med X var forsøkt i over en time. Forhandleren hadde forsøkt å få X til å legge fra seg våpenet og å komme ut. X var kjent med at det var bevæpnet politi på stedet. Situasjonen endret seg da X sprengte en selvlaget "bombe" og ikke besvarte anrop. Det ble vurdert som nødvendig å komme inn til ham fordi han kunne være skadet. Politiet benyttet CS-gass i forsøk på å sette ham ut av spill. A hørte skudd og oppfattet at X rettet våpen mot ham da politiet forsøkte å komme inn til X. Tatt i betraktning den korte avstanden mellom X og A, og også de to andre tjenestepersonene, og hvor raskt X kunne treffe dem, er det vanskelig å se at A hadde andre reelle handlingsalternativer enn å rope: "Slipp våpenet!" og å avfyre skudd mot Xs hånd som holdt våpenet. Under disse omstendighetene kan Spesialenheten ikke se at A på dette tidspunktet hadde tid eller mulighet til å anvende lempeligere maktmidler, eller til å avfyre varselskudd.

Spørsmålet er så om A ved sin handlemåte gikk "åpenbart utover hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker, og angriperens skyld", jf. § 18, første ledd bokstav c. Det er i Magnus Matningsdal, Straffeloven, kommentarutgave s. 156 uttalt at den som forsvarer seg har et visst spillerom. I forhold til straffeloven (1902) § 48 om "ubetinget utilbørlig", er det forutsatt at den nye formuleringen innebærer at grensene er snevret noe inn. Samtidig er det understreket at det er mening at den angrepne fremdeles skal ha rikelige marginer i sin vurdering av hva som er etisk forsvarlig. Det er videre uttalt på s. 157: "Det viktigste momentet er "hva slags interesse som angrepet krenker". Ved den etiske vurderingen er det åpenbart at det må aksepteres langt sterkere forsvarshandlinger dersom det er livet eller helse som trues enn dersom angrepet retter seg mot en løsøregjenstand eller en fast eiendom. [...] For det tredje skal det legges vekt på "angriperens skyld". Det ligger i sakens natur at det bør aksepteres mer dersom angriperen opptrer forsettlig enn om vedkommende f. eks. har misforstått situasjonen."

Spesialenheten mener det på bakgrunn av Kripos' undersøkelser og tjenestepersonenes forklaringer, må legges til grunn av X løst skudd. At Xs våpen var en knallpistol var ikke kjent for A. X hadde til politiet gitt uttrykk for at han hadde våpen som han kunne skyte seg selv og andre med, og at han hadde sprengstoff. Xs opptreden ga A grunn til å tro at han og/eller hans kollegaer kunne bli drept eller alvorlig skadet. Trusselsituasjonen fremsto som akutt. Spesialenheten har også lagt vekt på at A rettet skuddene mot hånden som X holdt våpenet i, og således begrenset skadevirkningene av å løsne skudd mest mulig. Det er Spesialenhetens vurdering at A opptrådte i samsvar med prinsippene som gjelder for politiets bruk av skytevåpen, jf. våpeninstruksen.

Spesialenheten mener vilkårene for nødverge var til stede. Det er således ikke grunnlag for straffansvar etter straffeloven § 274. Saken henlegges for tjenesteperson A som intet straffbart forhold anses bevist.

Vurdering av straffansvar for innsatsleder, tjenesteperson B og tjenesteperson C

For innsatsleder, tjenesteperson B og tjenesteperson C er saken vurdert i forhold til straffeloven § 172 om grovt uaktsom tjenestefeil.

I følge straffeloven § 23 annet ledd er uaktsomheten grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse. Det fremgår for øvrig av Ot.prp. nr. 8 (2007-08) punkt 12.2.4 at bestemmelsen blant annet erstatter straffeloven (1902) § 325 første ledd nr. 1 om grov uforstand i tjenesten. I rettspraksis er det lagt til grunn at det for domfellelse for grov uforstand i tjenesten etter straffeloven (1902) § 325 første ledd nr. 1 må kreves en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet, jf. blant annet Rt. 1986 s. 670.

Hva gjelder politiets bruk av gassvåpenet CS-gass, bemerkes at bruken ble besluttet av innsatsleder i henhold til våpeninstruksen § 4-4 nr. 2 bokstav b. Spesialenheten finner det ikke tvilsomt at vilkårene for bruk, jf. våpeninstruksen § 4-4 nr. 1 bokstav b var oppfylt fordi det forelå en situasjon som var særlig farlig for X, tjenestepersoner eller andre.

Det er for øvrig ikke bevismessig holdepunkter for at innsatsleder, tjenesteperson B og tjenesteperson C ved utøvelsen av tjenesteoppdraget har opptrådt på et vis som kan lede til straffansvar.

Vedtak

Saken henlegges for tjenesteperson A i forhold til straffeloven § 274 som intet straffbart forhold anses bevist.

Saken henlegges for innsatsleder, tjenesteperson B og tjenesteperson C i forhold til straffeloven § 172 som intet straffbart forhold anses bevist.

Advokat Per Magne Kristiansen, advokat Kjetil Baustad Egelie og innsatsleder underrettes om vedtaket. Det bes om at advokat Egelie informerer sine klienter A, B og C, og at advokat Kristiansen informerer X om vedtaket.

Kopi av vedtaket sendes politimesteren i Vest politidistrikt til orientering.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 21. februar 2017

Jan Egil Presthus

Mona Skaaden-Bjerke
juridisk rådgiver